

Beköszöntő

Az Opus et Educatio ezúttal tematikus számot szentel egy olyan területnek, ami a szakképzés – és általában a képzés, oktatás, nevelés – területén egyre aktuálisabb téma, nevezetesen a sajátos nevelési igényű (SNI) és beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő (BTMN) tanulók helyzete, nevelése, oktatása. A 2020-ban bevezetett szakképzési rendszer a korábbiakhoz képest új kihívásokat hozott mind a tanulók, mind az oktatók számára, és sajátos elvárásokat támaszt a duális képzőhelyek felé is. Az aktuális szám ebben a kontextusban tekinti át e különleges bánásmódot igénylő tanulók helyzetét és lehetőségeit, és megjeleníti a velük foglalkozó oktatók és egyéb szakemberek nézőpontját, nehézségeit és jó gyakorlatait.

Témánk közvetlen apropóját az *Esélyek és kihívások – SNI és BTMN tanulók a szakképzésben* címmel, 2023. április 21-én, széles résztvevői körrel rendezett konferencia adta, a számban szereplő írások az ott tárgyalt témákat járják körül, nagyrészt a konferencia előadóinak és létrehozóinak tollából.

Az esemény szervezői a Magyar Pedagógiai Társaság (MPT) – annak Diszlexiás Gyermek Fejlesztéséért Szakosztálya, Szakképzési Kollégiuma és Pályaorientációs Szakosztálya –, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar és a BGÉSZC Öveges József Technikum és Szakképző Iskola voltak. A kivitelezéshez elsősorban a Pro Filii Alapítvány biztosította a szükséges anyagi háttérrel, a Bárczi Kar – a jelentős szakmai hozzájárulás mellett -- szolgáltatta a helyszínt és a technikai lehetőségeket.

Az MPT Diszlexiás Gyermek Fejlesztéséért Szakosztálya e konferenciával ünnepelte fennállásának 25. évfordulóját. A szakosztály alapítója, egyben a konferencia kezdeményezője, Dr. Köpf Lászlóné az atipikus fejlődésű fiatalok szakképzése terén hatalmas úttörő munkát végzett. A budapesti Öveges József Középiskola az ő igazgatása alatt, az ő kezdeményezése és szervező munkája nyomán, középiskolai szinten az országban elsőként vállalkozott a diszlexiás és egyéb tanulási zavarral élő tanulók befogadására, és támogatására az érettségizés és/vagy szakmához jutás útján. Az első ilyen profilú osztály 1994-ben kezdte meg tanulmányait, a tapasztalatok tehát ezekkel a tanulókkal azóta halmozódnak, idővel egyre több iskolában. Mára elmondható, hogy minden szakképzési intézményben tanulnak ilyen fiatalok – de az egyéni tanulási utak támogatása terén még sok a fejlesztendő.

A szám két nagyobb egységből áll: az elméleti megközelítésű tanulmányok a tények, információk, háttértényezők leírására, összefüggések feltárására vállalkoznak, a gyakorlati jellegű írások a „terepen” dolgozók tapasztalatairól szólnak, a különféle résztvevői körök – így az érintett diákok – szemszögét mutatva be.

Az első tanulmány Czirfusz Dóra és Gyöngyösi Katalin „*SNI és BTMN tanulók a szakképzésben: fogalmi keretek és statisztikai adatok*” című munkája, amely a témával összefüggő alapfogalmakat (mint a fogyatékoság, sajátos nevelési igény, beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség, integráció és inklúzió) és az érintett tanulók hazai szakképzésének történeti aspektusait tekinti át. Összegzi és feldolgozza az SNI és BTMN státuszú tanulók szakképzésben való jelenlétére vonatkozó, oktatási nyilvántartásokból származó adatokat, kitérve a területi eloszlásokra, a nem, évfolyam, ágazat és fenntartó szerinti számarányokra, és a hátrányos helyzettel való átfedésekre is.

E tanulók szakképzésben való részvételének jogszabályi háttérét elemzi Palotás József, „*Az SNI és BTMN tanulók ellátása az új szakképzési szabályozásban*” című tanulmányában. A 2020-ban bevezetett új szakképzési törvény és annak végrehajtási rendelete több változást hozott a korábbiakhoz képest, a szerző ezeket a különbségeket is követhetővé, értelmezhetővé teszi az olvasók számára.

Dr. Benedek András, „*A különleges bánásmódot igénylő tanulókkal való foglalkozás összefüggései a szakmai tanárképzés szempontjából*” című írásában az oktatók képzése kapcsán tárgyalja a hatályos jogi szabályozás kereteit és hatásait, a jelenlegi intézményi gyakorlat jelzéseit, valamint egyes, témába vágó hazai és nemzetközi kutatások tanulságait.

Kapitány Ervin Pál és Turcsik Katalin a szakképzésben dolgozó különböző szakemberek – elméleti és gyakorlati tárgyak oktatói, gyógypedagógusok, fejlesztőpedagógusok, iskolapszichológusok, szociális és egészségügyi szakmákat képviselő munkatársak – szerepét, helyzetét és feladatait taglalja. A cikkben, melynek címe *„Az egyéni bánásmód megvalósításának személyi komponensei a szakképzésben”*, a szerzők hangsúlyozzák az együttműködés szükségszerűségét, és kifejtik ennek tartalmi-szervezési kereteit.

A pályaorientációs tevékenységek fontosságát és szempontjait emeli be a számba Tajtiné Lesó Györgyi tanulmánya, *„Az SNI és BTMN státusszal rendelkező tanulók szakképzésben való továbbtanulását befolyásoló tényezők”* címmel. A többszereplős együttműködési utak szükségessége itt is megjelenik, a rendszerben gondolkodás és a folyamatjelleg hangsúlyozása mellett. A szerző kitér az atipikus fejlődésű tanulók pályaorientációs folyamatának nehezítettségére, és javaslatokat tesz az őket érintő pályaorientációs tevékenységek fókuszaira vonatkozóan.

A szakképzés fejlesztéséhez, illetve annak a tanulói igényekhez való illesztéséhez kapcsolódik Feketéné Szakos Éva és Breuerné Fülepi Orsolya *„Az epochális rendszer alkalmazási lehetősége egy szakképzési ágazatban”* című írása, amely a turizmus-vendéglátás területén kipróbált epochális oktatási forma tartalmát és hatását írja le. A cikk némiképp „kakuktkojás” e szám keretei között, amennyiben nem kötődik az apropót adó konferenciához, és csak lazán kapcsolódik az különleges adottságokkal bíró tanulók fejlesztéséhez, támogatásához. Ugyanakkor témája, a benne tárgyalt módszer az SNI, BTMN tanulók oktatása szempontjából is releváns lehet.

A tereptapasztalatokat bemutató írások közül az első a legfontosabb „szereplők”, az érintett diákok szemszögét mutatja be. Két interjút olvashatunk *„Sajátos nevelési igénnyel a szakképzésben – tanulói tapasztalatok”* címmel, a konferencia két diák-előadójával. Csémi Kristóf a székesfehérvári Érted Vagyunk Speciális Szakiskola diákja, vele Bódi-Giczi Ágnes, gyógypedagógus készített interjút, Magyar Zakariás Tibor pedig a budapesti Öveges József Technikum és Szakképző Iskolába jár, őt Turcsik Katalin, az intézmény iskolapszichológusa kérdezte. Diákéveik pozitív és negatív élményeit olvasva számos olyan elemmel találkozhatunk, amely alapos tovább gondolásra érdemes.

Az említett konferencia szekciótémáihoz kapcsolódik Turcsik Katalin és Dunás-Varga Ildikó *„Módszertani megoldások az SNI és BTMN tanulók iskolarendszerű szakképzésében”* című cikke. A szekcióüléseken résztvevő szakemberek megfogalmazták a tanteremben, az iskolai tanműhelyben, a duális képzőhelyen, valamint az értékelés és vizsgáztatás során felvetődő kihívásokat, s a hatékony és korszerű megoldásokat keresték. A szerzők nemcsak interpretálják, hanem ki is egészítik az elhangzott gondolatokat, tapasztalatokat.

Barkó Andrea és Tóth Ágnes a Kecskeméti Szakképzési Centrum Kandó Kálmán Technikumban folyó munkáról számol be *„Az SNI és BTMN tanulók integrált oktatása a szakképzésben – egy intézményi gyakorlat bemutatása”* címmel. Az iskola komplex, sokféle elemből álló stratégiát dolgozott ki és valósít meg az egyéni igények érvényesítése érdekében, ami mintául szolgálhat más hasonló intézmények számára is.

Az új szakképzési rendszerben fontos szerepet töltenek be azok a cégek, amelyek duális partnerként közreműködnek az iskolák számára. Az ő nézőpontjuk és az atipikus fejlődésű tanulókkal végzett gyakorlati munkájuk jelenik meg a budapesti Knorr-Bremse Vasúti Járműrendszerek Hungária Kft. képzési tapasztalatainak közreadásával, Győrfi Gábor és Jankovics Julianna *„SNI és BTMN tanulók a duális képzőhelyen – tereptapasztalatok”* című írásában.

Bódis Kriszta (a konferencia védnöke) *„Van Helyed! A különböző egyenlőtlenségek kezelésének modellje az oktatás holisztikus, rendszerszintű megközelítésében”* címmel közölt írásának középpontjában a szociálisan hátrányos helyzetű (és ezzel együtt gyakran valamilyen tanulási nehézséggel, zavarral élő) tanulók, illetve az ő életpályájuk kialakítása és az erre kiépített és hatékonyan működő egyedi rendszer, a Van Helyed Alapítvány rendszere áll. Ennek eredményességét pedig éppen a címben megfogalmazott – holisztikus, rendszerszintű – megközelítés teszi lehetővé, amely a címkék használata helyett az egyéni adottságokat elemzi komplex módon, és ezt veszi

figyelembe a minőségi edukációs, egészségügyi, szociális, kulturális és sport fókuszú szolgáltatások személyre szabott kialakítása során.

Trencsényi László *„Zárszó egy konferenciához – egy új fejlesztési periódus reményteli nyitánya”* című összegzése személyes hangvételt használva fogalmazza meg annak a bizonyos 2023. áprilisi rendezvénynek a konklúzióját. Az írás második fele már hivatalos jellegű, a szerző a Magyar Pedagógiai Társaság elnökeként adja közre azokat a Társaság által megfogalmazott javaslatokat, amelyek a konferencia előadásai és szekcióülései nyomán készültek.

A sokat emlegetett konferencia szervezése és megvalósítása során egyértelművé vált, hogy a téma nagyon sok résztvevő számára fontos, széleskörű érdeklődésre számot tartó, és fejlesztést igénylő terület. Bízunk benne, hogy ez a tematikus szám a sajátos nevelési igényű és beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanulók helyzetét, szakképzését érintő témák kifejtésével újabb mérföldkövet jelent ebben a fejlesztő folyamatban, az egyéni adottságokhoz egyre hatékonyabban igazodó szakképzés kialakításának útján.

Turcsik Katalin és Gyöngyösi Katalin
vendégszerkesztők